

Městská knihovna v Praze

ČEŠTÍ
BÁSNÍCI
20. STOLETÍ

ČESKÝ SEN

Josef Kainar

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

43 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Městská knihovna v Praze

Český sen

Josef Kainar

Znění tohoto textu vychází z díla [Český sen](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Československý spisovatel v Praze v roce 1957. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

§

Text díla (Josef Kainar: Český sen), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 1. 4. 2020.

OBSAH

Český sen.....	6
Patricijský dům.....	16
Ještě	18
První milenci.....	20
Ďáblíci.....	22
Mladý šofér.....	23
Píseň o mladé vichřici	24
Cvrček.....	28
Políčko	30
Dítě zítřka	36
Zaryje	38
Těžké jaro 1953.....	40
Svazáci.....	42
Jesenin.....	43
Vyhořelý	45
Krajinou Zdeňka Nejedlého	46
Samota.....	49
České divadlo.....	51
Taková láska	56
Nevědomí.....	58
Nevěrný	59
Láska pěknější.....	60
Písně.....	65

Český sen

Spí, on už spí.
Už matka smí si lehnout,
synáčka nechat
sobě na pospas.
Má k hraní Velký vůz
a Malý vůz
a Váhy,
a dá-li trochu pozor na Raka,
může si pohrát, malý,
do svítání.
Než rosa zapláče
a slípka zakdáká.

Spí, on už spí.
Už ztratil čertí růžky,
má čelo nevinné
jak Svatý kopeček.
Rozkoši mateřská!
Ty mocná, k uzoufání!
A máma honem
po zásuvkách shání
bavlnku, hříbek,
už jí okřálo.
Pod šitím i písničku si najde.
Tu svatební,
tu vážnou, pomalou.

Spí, ted' už spí.
Jen malé pěsti svírá,
do bíla svírá,
jak se rval a rval
s andělem spánku
jako s houserem.
Když nevěděl už
z které do které,
ze vzteku usnul.
Peříčko té zloby
kreslí mu důlek na bradě
a velice ho zdobí.

Spí, pěkně spí.
Jen pěsti ještě svírá.
Maminka zašívá
a oknem dýchla noc.

Je těžký chlebiček
být matkou bohatýra.

Bohatýr přes den
zemi pojídá.
On zkouší,
jak je sirá.
Bohatýr hledí do slunce,
kdo s koho, hej,
ty zlaté —,
bohatýr vládne štěňatům
a čolky domů nosí,
a chvílku je ho plný dům,
a chvílku — divný klid.

Takový klid,
že maminku to mate.

Bud' že zas deptá
za angreštem vosy,
anebo slavně táhne do boje.
To starou branku osedlá,
a branka pod ním bujně ržá,
je vojna s plotem.
A ten plůtek
raděj by s hanbou někam utek,
jak se mu nechce
do šarvátky.
Že však je plotem,
trčí dál
a dělá, jak by bojoval,
a ztrácí kopí,
ztrácí laťky.

Spí, sladce spí.
A jak tak ze sna dýchá,
jeho dech zvedá
lod'ku na kotvách:
bělounkou lod'ku
jeho dětské hrudi.
On si s ní hraje
na hladinách nocí,
houpá ji, houpá
na staletých tmách.

Když si tak dřímáš,
chloubo maminčina,

pro kterou mlčí
celý dům a svět,
pro kterou srnka ostýchavě klade
do mechu ta svá černá kopýtká,
pro kterou starý otec netopýrů
potichu učí
kroužit svoje mladé,
pro kterou tak,
jak umí nejlépe,
do okna voní
noční šeříky —
když si tak dřímáš,
mzlíčku,
ty rváči veliký,

víš ty, co spíš?

Spíš, synku,
Český sen.
On si tě kolíbá,
a konejší,
a hýčká.
Jsi do snu pohřížen
jak jádro do jablíčka.

Jsi čmelák mladinký,
jenž usnul na noc v růži,
pro kterou země hořela
a v mrazu mřeli muži,
pro kterou dávné děvčátko
s řasami ožehnutými
a s vlásky na cůpek
šeptalo klůcku v hadříkách

svůj němý zármutek,
to je ta růže,
s kterou provodila
milého svého
věrná milá
od vrátek rovnou do boje:
— jdi, živote můj,
že to musí býti,
padneš-li v louce,
já v ní budu kvítí,
padneš-li v hoře,
já budu tou horou,
padneš-li za noci,
já budu měsícem...

Taková růže,
synku české matky,
taková růže
je ten Český sen.

Kdybys ty znal,
kdo všechno spí v něm s tebou!

Pod vaším oknem
hájek březový.
Břízy jsou vnučky
starých svatých bříz,
a ony už si vzpomnět nedovedou,

a mech to pomlčel
a vítr nepoví,

že tady v noci,
jako je ta dnešní,
zastihl oštěp
hrdlo mladé kněžky.
Nesla své Ladě
náruč kopretin.
Bála se kříže.

Cizí byl a těžký,
vzývala kouzlo hvězd
a světlých nocí v máji.

Oštěp ji přežehnal
a tráva
objala ji. —
Kdybys ty znal,
kdo všechno spí ten sen!

Za hájkem, za hájíčkem
skalka probělavá.
Tam shloučili se
v zimní podvečer,
tam sčetli svoje práva,
příkoří svá,
své kůrky plesnivé,
své jizvy, boláky,
své sudlice a kosy
chudáci hladem škaredí
a bosí,
tam v světle slábnoucím
a jako zloba kalném
doléhal z lesů
vlčí zpěv

a splýval s jejich žalmem,
tam místo ruky biblické
z úst pára psala slovo,
cože je vlastně božího
a co jen císařovo,

tam z mrazu požár vyšlehl
a šel v kraj neslyšen,
tam z bludičky se narodila
hvězda.

A název hvězdy té
už nebyl Pelyněk,
a název hvězdy té,
to byl už Český sen.

Za oknem hájek,
za hájíčkem skalka,
za skalkou obzor
modrý jako džbán.

Je plný vzduchu
sladšího než víno.
Kvítečky hvězd
je zlatě malován.

Kdybys ty znal,
kdo všechno z něho pil!

Po žízni bitev,
po zlém šturmování,
když ztichl den,
a oheň,
a hlas kněze,

když dozpíval
i cvrček na pavéze,
zhluboka pili
vzduch své rodné země
vítězi táborští.

Na dobrou noc jej pili
klidným douškem,
na dobrý sen své odvahy
a lásky.

Tam za úvozem,
vzadu na houští,
houpal se, houpal,
rosou prosycen,
klobouček schlíplý,
kardinálský.

Je český obzor
hluboký jak džbán
a jeho vzduch je silnější
než víno.
Kdo ale cizí chce jej pít,
jen ze zvěle, a neplatit,
bud' zavčas varován!

Ty klidně z něho pij,
ty spící český synku,
ať ve tvém snu
jak ve snu husitském
buší tvé srdce starou českou vírou,
že nelze člověku se smířit
s útiskem,

že svoboda, to není lidská šíje,
kterou lze zlomit
v oprátce,
ať už ji strojí
čert anebo d'ábel
ve jménu boha
nebo bohatce.

A pro tu víru
pyšných žebráků,
a pro tu víru
slavných pokolení
smíš spát jak v peří,
vzpurný český synku,
a měsíc ti smí
paprskem
psát verše na peřinku.

To pro dělnickou krev,
co vsákla v kámen dlažby,
když konejšili páni
salvou hněv i hlad,
to pro krev dělnickou,
ty synku české mámy,
s medvídkem svým
se můžeš objímat,
to pro hřbitovy Stalinových reků,
kteří jsou u nás
věčným noclehem,
smíš spát
jak jádro v jablíčku,
jak smrček pod sněhem.

A co jak jablíčko —
to vedrem padá k zemi,
sníh z jara staje,
smrček skácejí.

Však tebe chrání Sen,
jenž roste časy všemi,
vždy košatěji
a vždy krásněji,

a ty jsi v něm,
a on je v tobě skryt,
a oba jedno jste
v té české noci širé.

Spinkej, ty mámin mazlíčku.

Spi, příští bohatýre.

Patricijský dům

Staré jako žal
ty patricijské domy
uraženě hynou
pod svým klepadlem.
Uvidíš tam giganty,
ty býčí smolaře,
kterak přidržují ještě v bezvědomí
průčelí masivnější
nežli oltáře,
a s té výšky slepé oko erbu
do prázdna hledíc
přezírá
Františky, Anny, Mařenky
a nás, kdož na ulici
hemžíme se v pruhu
slunce ranního,
jak mšice na kytici.

V té kamenné a přísné eleganci,
kde každý kámen
aspoň nehet stál,
v té je sám zánik
předem vypočítán.
Bez nohy je krásnější teď Titán,
fontána bez vody je růže povadlá,
a jizva v omítce se tence ušklíbje
životu, který na nádvoří duje
hádavé domovnici do prádla.

Zde ve zdích plíseň vypěstovala
svůj fantastický park,
a prostor kdysi uloupený světu
je vměstnán do kleneb
jak ňadra do korsetů.

Před oknem, kde kdysi kardinál
hrál v karty s knížetem
a v talonu byl Frýdek,
teď stojí znaveně
a jakby bez vyhlídek
mládenec ministerský,
dívaje se s hora
na holuba, který usedá
tam dole na Amora.
Na dveře kdosi poníženě klepe.
Mladíček zkouší pohyb žehnání,
a i když ještě trochu přehání,
už to má půvab,
už mu to jde lépe.

Ještě

Po špičkách svých okovaných bot
po místnostech plných ticha
slídí.

Ťukne-li se prstem
stroji do klávesy,
drobounce to sykne,
do morku to děsí.

Ještě se stydí.

Nedovřené okno
vichrem otevře se:
od Hamburku vlna
rychlý prapor nese.
Co to křičí racek
tam nad rudou bójí?
Zavřít okno,
slyšíš, člověče!

Ještě se bojí.

Ještě sliní prst,
když listují si.
Ještě v nových zdech se krysa
bojí krysy.
Ale chřípí už jim
polehounku hraje,
věští návrat
zvířeckého ráje.

Po špičkách svých okovaných bot
po místnostech plných ticha
chodí.

Listují si v lidských životech.

Sebe vzývejte,
a žádné dobré víly,
aby se vám děti
z krve zrozené
do své vlastní krve
brzy nevrátily.

První milenci

Daleko ještě do jara?
Dlouho vítr bude ještě zábst
prstíčky střemch
a stará těla dubů?

Daleko nedaleko.
Svatojanští broučci ještě spí.
Slunko jako oko venkovského rváče
zlé, mrzuté a krví podlité
nehřeje, mhourá.
Vládne měsíc vran.

Na řece však,
tam už to jemně praská.
Řeka ví nejdřív, kdy je její čas.
A s řekou —
první milenci.

Zatím co svatojanští broučci
dále spí,
v mladičkých srdcích
klíčí tajemství.

Jak je to štěstí nedočkavé!
Jak se to srdce rádo předbíhá!
To nevadí.
Jen líný balvan ledu
valí se proudem,
ztěžka za ním plave.

Když zima harcuje
a její vichry dují,
březovou kůru mrazy rozjitří,
hodinky srdce,
ty ať ukazují
svět, jaký bude
zítra, pozítří.

Ďáblíci

Jdou po lukách
dva ďáblíci
s růžky své zloby
v měsíci.
Ukrutný milý,
vzteklá milá.

Samota v dálce
rozsvítila.

Jde z řeky chlad
a vraždí slova.
Šli na luka,
jdou ze hřbitova.
Jak je to sladké
zlem se zpíti!

Samota v dálce
svítí, svítí.

Na ďáblíky si v lukách hrát
bývá vždy trošku
nebezpečné.
Z řeky až k srdci
stoupne chlad,

a samota je
světlo věčné, věčné.

Mladý šofér

Čupřina se mu houpá v chůzi,
má čelo korsára.
Zhlídá jak sýček na haluzi,
to že má srdce uplakané,
a že ho bolí od jara.

Co šofér v lásce nakřičí.
Vůz trpí s ním, ta duše nemá,
a oběma to v hloubi sténá,
a vře jim voda v chladiči.

Potkat ji někdy
cestou domů!
„Prosím, je místo. Vedle mne.
Ne. Nemáme nic proti tomu.
Každého rádi svezeme.“

Ten sen je příliš, příliš krásný.
Skutečnost je tak bolestná.
Vozí jen babky, které zaspí
a chtějí s mrkví do města.

Píseň o mladé vichřici

Roztančila se,
sukní zavířila,
luskla si prstem o skály,
aby ty jejich
basy zkamenělé,
aby jí zčerstva
k tanci zahrály.

Dupla si nožkou.
Zděsily se bursy,
vylétly do tmy
krysy z pelechů,
a ona divoká
a celá bez dechu
do kola vtáhne všechny světadíly,
i oceány,
jeden po druhém,
a v smíchu třese starým osudem
jak strašákem,
jak snopem prázdné slámy.

Roztančila se.
Nad námi a s námi.

Nám vichří rudé prapory,
nám nese tóny písní,
a tamtěk, číhajícím,
do očí, do úst hází prach
a hrbí jejich záda.

Roztančila se nad námi
a s námi
vichřice mladá!

Mladá — a lstivá.
Lstivá tam, kde mříží
motýlek — moták odlétá,
ona jej nese
ve větrných vlasech
ostnatým drátem do světa.

Mladá — a něžná.
Něžná tam, kde v polích
děťátku s čela
mouchy větví shání
malinká čínská maminka —
tam kráčí po špičkách
jak vánek nad travami.

Shýbá se nad dítě
a líbá je
tak plaše.
Taková je. I zlá,
a zase milá
vichřice bílá,
krasavice naše.

Kdo ji chce zalhat?
Kdo jí brání v cestě?

Spíš upřeš lásku
srdci milenců,
spíš zalžeš klasům

jejich rodnou hlínu,
a slepci rodnou tmou,
a hvězdě plavý svit,
spíš zalžeš požár
listí za podzimů,
a ticho mohylám,
a matce její cit —
vichřici pravdy, odvahy a míru,
tu nelze zalhat,
ubít,
zastavit!

Roztančila se.
Rozezpívala se.
Písničky, balady
a zpěvy svatební,
z chatrčí, z pouští,
z kočovnických vozů,
z krajin, kde padá usedavě sněh,
i z těch, kde slunce těžké je
jak ňadro panny z bronzu,

slad'ouneké ukolébavky
i torsa chorálů
objala v jeden strhující zpěv.

V píseň všech písní:
v Internacionálu.

Věj, zpívej, divoká,
věj, tanči, ať se vzchopí
malátná růže, srdce zavřené!
Už kolos tmy se k pádu naklání.

Jen věj a uchvacuj —
co padnout má, ať padá,
prapory rudé rozviň nad námi,

vichřice krasavice,
naději naše mladá!

Cvrček

Vrzuká cvrček, vrzuká
na mezi píseň pro milence.
Ona má očka mrzutá
a do líbání se jí nechce.

Je soumrak, tichnou dědiny,
jde modř a láska po podhůří.
Ona však líbat nemíní,
čas ubíhá,
a cvrček zuří.

Umělce odjakživa vzteká
takový upejpavý chlad.
Co jsi to, holka, za člověka?
Jak dlouho ti mám
vyhrávat?

Konečně den svůj krámek zavře,
zavře tu krásnou růži žhoucí,
a je tu tma,
jdou mrákoty.

Konečně sen se potká s nocí
a ústa s těmi naproti.

Cvrček se zlobí, dohráváje
závěr své drobné sonáty.
Je uhřátý a dohřátý.

„To raděj kácet pařezy!
Taková holka nehudební,
co ta tu hledá
na mezi!“

Políčko

Zarůstalo nám plevelem
políčko, pole naše.
Shora nám je slunko hřálo,
zdola vraždil pýr.
Jak zákeřně,
jak zchytrale se na něm zachytil!

Byl právě čas,
kdy okřívála země.
Nehlídala setbu,
válkou zdrcená.
A tehda pýr se zachytil
tam uprostřed,
tam, kde lán srdce má.

Osení vzejde, sílí, zlátne,
ale to zlato je tak matné,
a klasy divně šelestí,
a stojí jenom, aby stály...

Jak v horečce,
jak v neštěstí!

Obejdou lidé celý lán,
obejdou dvakrát,
povšimnou si.
Není to pole, jak má být.

Je něco v něm,
co rdousí.

Zarůstalo nám plevelem
políčko, pole rodné.
Ztajený žal se rozléhal
v tom krásném slově Vlast.
Jak bys je šeptal nad propast,
kde starou ozvěnou
veliké bitvy ještě doznívají,
co burácely z věků do věků
o každý strom
a potok v našem kraji,
o každý úvoz,
každé české slovo,
o život děťátka,
o štěstí rolníkovo,
o náruč svobody
a úctu k člověku.

Tentokrát boj byl
dvakrát, dvakrát krutý.

Byl to boj potmě.
Vrah byl jako stín,
jak špatný vzduch,
jak mlha na nás pad,
— nebylo s kým se vlastně tady rvát.

Jen pěsti byly zaťaty,
ty pěsti jako palcáty,
a vůle nezlomena:
ubít zlo,

zlo tak zákeřné,
že ani jméno nemá!

Zarůstalo nám plevelem
políčko, pole naše.
Havrani s větví kázali
jak černí jezoviti.
Zašedlo slunko.
Vítr hluchý byl.

Až na lidech se námel uchytil.

Kdosi nám svázal
srdce černou nití.
Kdosi nám šmátral
v noci po síni.

Kdosi nám zastavoval
na zdi hodiny
a do včelínů vkládal
hnízda vosí.

Šel českým krajem
křížem kráž,
šel ušklíbavý
Kdosi.

Kde spalo dítě,
upil děcku mléka.
Kde stařík zadřímá,
on kradl starci lék.
A věděl přesně,
který pes kde štěká,

a spokojen si hladil zátylek,
když požár zašuměl
a zapraskalo v stole.

Slizký jak šnek
a dobře ukrytý
do lží a frází,
do své ulity,
někdy jen růžky ze tmy vystrčil,
a jindy do togy své falše zahalený

do stolů bušil
jako do bubnů.

On prodával.
I nás, i naši zemi.

Zarůstalo nám plevelem
políčko, pole naše.
Ale už nezarůstá.
Čistě prohlédlo.

Už klásek ví,
co umí plevel v týle,
a lid už přesně
rozpoznává s ním,

že jenom zrada přilétá
po větru západním.

Pěsti, jež byly zaťaty
ze vzteku v chladné palcáty,
už rozvírají se
a zloby už v nich není,

a jasná krev je zahřívá
k práci
i k pohlazení.

Zjasnil se zrak
a zbystřil sluch,
už ví, čím duní fráze.
Cit na sto honů
pozná kejkláře.
A kejklři už dotancovali
svůj tanec
na provaze.

Nezarůstá pole,
dobré pole naše,
pýr je nerdouší
a zrada nestiská.

Nezachránily je
žádné Otčenáše.
Spasila je
třída dělnická.

Prosinec nám táhne.
Mrazík po vsi brousí,
od rybníka v olších
brusle zacinká.

S podvečerem chlapci
šály uvážou si
a jdou k mostu vítat
svého tatínka.

„Jak to bylo v práci?
Táto, splnili jste?“
Přikývne táta,
tmou se usměje.
Pátravě naň hledí
dětské oči čisté.
Už se táta usmál.
Už to dobré je!

Potkal jsem je cestou.
Šťastné, rozesmáté.

Až se pak budou
doma k spánku klást,
budou hlídat bedlivěji
vlast mou hvězdy zlaté.

Vlast mou,
vlast naši,
Gottwaldovu vlast.

Dítě zítřka

Školáče, malé školáče
otvírá atlas,
větší než je samo.
Malinkým prstem
v mapě zaloví.
Jak je tu všechno
krásně zmalováno!

Nížiny zelenou,
jak mladá jarní pšenka,
hory jsou hnědavé,
že jsou tam hříbata,
a tahle žilka
modravá a tenká?
V řekách přec bývá
modrá voda, ne?

My už jsme v mapách
skoro jako doma.
My už se v mapách
nějak vyznáme!

Některá hora
nosí zimní čapku.
A to je ledovec.
Tam jednou vylézti,
poslal bych domů
lístek na památku:
mamince pro úlek,

a Pavle pro štěstí.
Zde šplouchá oceán.
Až po samý kraj mapy.
Tam kapitáni stojí na můstku
a z dýmky pukají,
když tajfuny je trápí.
Tuhle jsou ostrovy!
A tady fjord,
a mys,
a průplav uzounký!
A zase pevnina!

Tož, dohromady je to
koule jediná.
Co ta se navrtí!
Co ta se naotáčí!

A měst je na ní,
lidských měst,
jak máku na koláči...
Prstík je sbírá, vybírá
v tom horkém dětském snění.

Maličký, počkej! Což je *tvůj* ten svět?
A podiví se školáče.
„A není?“

Zaryje

Tam v lese, zvaném Zaryje,
chodníček úzký,
křivolaký.
Milý tam zabil milou svou
a sebe taky.

Podléška, když tam vyklíčí,
teskní a nevoní,
nikdy tam neuvidíš ptáky.
Ba i ten vzduch tak marný je
tam v lese,
zvaném Zaryje.

Nadobro opuštěný kout.
Snad po právu, že opuštěný.
Co se tu stalo,
v černém lese,
ať on si dále v sobě nese.
Živému do toho nic není.

Jen zřídka, jednou do roka,
vždy za hedvábných nocí v máji
ozve se tady tichý krok,
milenci tudy chodívají.

Děvenka vzdychá zhluboka
na dosah milého
a hrobu,

že tamten zabil svoje štěstí,
a že to bylo
pro chudobu.

Tam v lese, zvaném Zaryje,
kde i ten vzduch tak marný je,
kde každá větev je tak sama,
tam dřímá láska nešťastná,
a do zlých časů
zakopaná.

Těžké jaro 1953

Těžké je letošní jaro.
Země je tvrdá i k slunci i k lidem,
pupeny s větévek do prázdna trčí,
v mračnech je sních
a v ulicích flór.
V písničce strojů to lehounce naříká.
V dělnických srdcích
je vzdor.

Za první smrtí se vplížila druhá.
Zaskřípal vítr,
a nikdo z nás neslyšel
v dunění smutečních salv,
jak si podaly dveře.
V očích byl žal,
a nikdo z nás neviděl
v bělostném šlehnutí sněhu,
kdo vchází.

Těžké je letošní jaro,
a mrazí.

Na pražském Hradě dubový stůl.
Ticho se nad stolem vznáší.
Na stole pero a dýmka,
a sněženky.
Sněženky z tvrdé,
jarní země naší.
Našly si cestu.

Sněhem vyrazily.
Nedbaly vichru, jenž krajinu kruší
a ovládá.
Našly si cestu tvrdou jarní hrudou,
Našly si cestu,
aby směly zářit
na stole Klementa Gottwalda.

Těžké je letošní jaro.
Těžké a tvrdé
jak rakev.
V slzách a vzdoru ji vysoko
budeme nésti.

Soudruzi,
dva velké žaly nás potkaly
na cestě k velkému štěstí.
Zármutek zůstal a cesta jde vpřed.

Slzy si utřeme
pěstí.

Svazáci

Jdou ulicí
a zpívají si
a mají modré košile.
Jen drápkem slunce s nebe visí,
březen to jinak nedovede,
a mráz, ten jako kotě šedé
vyběhne, škrábne,
zmizí honem.

Jdou ulicí a zpívají si
tu slavnou píseň
o Bud'onném.

Vysoko jste to, chlapci, vzali!
Čeká vás nota
jako hrom,
nota jako šrapnel!
Ale vtom
vyšlehla k výši píseň smělá,
sevřeli chlapci čistá čela
a notu čistě vyzpívali.

Jako bych přešel vratký most,
oddechl jsem si odlehčeně.
Máš dobré chlapce, moje země.
Tak oni ještě vyzpívají
a vybudují ledacos.

Jesenin

Zas hoří jeřáby do krve,
daleký ohník
tence k nebi dýmá.
V podzimních polích bolestných
málem bych, málem
potkal Jesenina.

Měl světlou kadeř do očí,
měl oči světlé jako líh,
a vypadal, v té chuligánské čapce,
jak by ten smutek na polích,
ta únava, ta krása poraněná,
jak by to všechno byla jeho práce.

Kdy jsem ho vídal naposled!

Daleký ohník vyšlehl
a pálí.
Z daleka hledí dívčí tvář.
My podle knížky veršů jsme se milovali,
s falešnou falší,

s krutou melancholií,
a samé „nechápeš“,
a samé „ne“ a „snad“, —
když herci mladinců se textem opijí,
je líp se nedívat.

Špatný byl konec obluzené lásky.
Opravdu zlý,
a z veršů nevyčtený.
Snad se znelíbila životu
a zemi.

A do dneška,
když ohník v polích dýmá,
já na smrt nerad potkávám
Sergeje Jesenina.

Vyhořelý

Jak herec dosud v kulisách
je člověk těsně za očima.

Lesk jejich zrcátek je hluboký a přesný.
Co je v nich, to v nich je.
A za ně, tam se nesmí.

Tam ten má v zornicích
svůj vyhořelý dům.
Když se však pousměje,
pozvedá svoje obočí jak krovy.

V očích jsou ještě vyhořelé děje.
Za nimi on už staví
dům svůj nový.

Krajinou Zdeňka Nejedlého

Tam v kopečcích, tam za tou Vysočinou,
kde obilí tak těžko dozrává
a kde jen mráčky jako peří plynou,
tam v kopečcích, tam za tou Vysočinou,
je krajina jak písmák dumavá.

Tam čítalo se při laskavé svíci
z Kralické bible, z růže našich knih,
tam chodívala pravda ve vánici
zaťukat na rám oken zastřených.

Tam vpovzdálí, za bílou Litomyšlí,
když slzami byl úsvit orosen,
tam Čeští bratří rozloučit se přišli,
tam líbali svou matku. Rodnou zem.

Tam někde chlapec rozšafného sládka
po prvé slyšel píseň skřivánků,
a první melodie, bázlivá a krátká,
přepadla chlapce v noci při spánku,

a on pak celý život vpřádal neustále
do hudby titánské, jež sudbou byla mu,
co naučil se z této písni malé,
co slyšel z hrdélka těch horských skřivanů.

Tam v kopečcích je život dosud přísný,
tam kraj je vážný jako jeho lid.

Je zvrásněný jak čelo, které myslí.
V té myšlence je mír, v té myšlence je klid.

Zato však jara! Budislavská jara!
Těm není možno nikam ukrýt se.
To třestí vzduch a zem, a třestí lípa stará,
a vše se hrne k slunci jako k muzice!

Z takových jar se dlouho potom žije,
z takových jar se žije do sta let,
i když už hlavu bílé jíní kryje.
To jaro nedá srdci osamět.

To nedovolí krvi, aby pozaspala
a propásla pár vteřin zápasu.
Těm srdcím z podhůří je každá bitva malá
a buší za život a hoří za krásu.

Tam v kopcích, tam za tou Vysočinou,
kde mráčky v předjaří jak peří nebem plynou.
Jak by tam šel i letos po úbočí,
jak by tam šel pan profesor:

ty oči myté v čisté vodě z hor. —
Za černým skřipcem usměvavé oči.
Pan profesor... A soudruh drobných lidí.
Trn v patě fašistů. A vědec velikán.
Milenec života a českých melodií.

Co dává národu,
tím národu byl dán.

Jde, jde svým životem jak stezka Vysočinou,
a léta nad ním jako mráčky plynou —

co přát mu víc než tahle slova prostá:
Soudruhu Nejedlý, jen dál,
a do sta,
nejmíň do sta!

Samota

V širém poli hruška stojí,
vedrem, vichrem zmořená,
a že si tam stojí sama,
nikdy nikým nečesaná,
hruštičky mdlé a hořké má.

Žít se jí nechce ani mřít.
Samota strašná je
a bolí.
Lidi i hrušku v širém poli.

„Tatínku, co to posloucháte?
Nevrzla vrátka, nikdo tam.
Abyste podleh
dřímotám,
samota si vás hlídá zchytra.
Zítra jak dnes,
a dnes jak zítra.

Tatínku, máte v srdci hlínu,
co jste se na ní dřel a dřel.

Svobodné srdce
přejte svému synu.

On se s ním k lidem rozletěl.

Pár strychů polí,
nízký strop a zloba —

co mu to bylo?
On šel do světa,
kde rudá růže
volně rozkvétá.
A vy a hruška
zajdete tu oba.

Tatínku, zase posloucháte?
Nevešel syn, to nejsou vrátka.
Po dvoře běží suchý list.

Je láska k lidem
jako míza sladká
a v samotě schne
lidská nenávisť.“

České divadlo

Ta naše láska k divadlu!
Cit velký, stálý, čistý.
Jako by každý z nás
tam na jevišti
měl kousek domova
i s vůní rodných stěn.
Tam se tak všechno všemu podobá,
že obelstěn si myslíš:
V kteroukoli chvíli
mohou sem vejít, přes práh,
moji milí —
i když je smrti vír
stáh dávno pod hladinu,
i když se vlastí rozlétli
jak listí břízy
v říjnu.

A pro tvou lásku k divadlu
oni též — přicházejí...
Poněkud ovšem po špičkách,
a každý v jiném ději.
Někdo se mihne v Tylovi
úsměvem za groš,
lehkým gestem ruky,
z jiného pohled vylovíš,
když zpod paruky vzhledne
v Lucerně. —
Že je to málo? Málo nejvíc těší.

Netřeba orlojů pro chvíle důvěrné.
Nejkratší polibek,
ten bývá nejvzácnější.

Pro tu tvou lásku k divadlu,
pro ten cit horoucí
a čistý,
jak vzácné schůzky
míváš na jevišti!

S maminkou, veveričkou
věčně uchvátanou.
S učenou vílou s brejlemi,
svou malou sestrou Annou,
i otce najdeš v posuňku,
jímž stírá s vousů sních
(jemuž on tak rád říkával:
peří z hus nebeských),
— ach, nelze uvěřit,
že byl by za hrobem:
strýc Žert a tetka Pohoda
s ním vešli zároveň.

Někdy se také zastaví
host ze všech nejdražší.
Tvůj bratr Vladimír,
jenž tak měl život rád,
že za něj padl v bílé dálavě,
po boku svému snu
a Rudé armádě.
Kterak je krásný! Krásný s rameny,
na nichž by mohli hlásné věže stavět.

Na scénu vešel sice ostýchavě —
smrtí je zato
neunavený.

A kolik přátel najdeš na scéně!
Vždyť každá naše hra
jenom se jimi hýbá...

Přátelé z éry kuliček,
a proto odjakživa,
přátelé z roztoulaných let,
kdy spávals na seně,
přátelé z cest, kdy jediný váš přepych
býval ten velebný a skvostný lustr hvězd,
přátelé kapes děravých
a srdcí velkolepých,
přátelé, co se pro peníze zlomili jak třtina,
přátelé omylem, na něž líp nevzpomínat,
přátelé od verše, přátelé z prvních schůzí,
přátelé na věky, přátelé po haluzi,
přátelé učící tě nové abecedě,
marxismu-leninismu, teorii tříd,
přátelé soudruzi, jimž na slovo se dalo
uvěřit,
přátelé, jichž slovo strhuje
jak mocná vichřice
a s nimiž za mír, za štěstí se biješ nadšeně

— všechny je najdeš,
časem, po lžičce.
Všechny je najdeš
v jasu na scéně.

Kdo nám to říkal kdysi o divadle,
že je to herbář
pro iluse zvadlé?
Že jeho skutečnost
je dýmem z komína?
Měšťácké estétství.
A co tu z něho zbylo...
Jen jako z komína
se po něm zadýmilo.

A naše divadlo nám velí:
Vpřed — a nezapomínat!

Ta naše láska k divadlu!
Stará a nestárnoucí.
Nejenom tvoji přátelé,
tvé dny a tvoje noci
odrážejí se tam
v studnách našich scén.
Tam také žije, s láskou zachycen,
prastarý obraz. Hvězdy slavnostní
v tom obraze se na dně studny
chvějí.
V obrazech velikých a slavných
českých dějin.

Tys přece chápal v divadle,
když Mistr z Husi bral se šerem kobky
přímý jak stvol,
jak meč, jak pravda sama,
tys přece chápal, zhloubi otřesen,
co je to český lid
a co je jeho drama,

co znamenají slova
Český sen.

A prudčej pocítils
krev v žilách kolovat,
když jednooký
hetman z Trocnova
smutně a tvrdě
řekl zradě zrada,
a cítils, proč se uzavírá
hradba vozová
a proč je někdy v čase napjatém
potřebí dějinám
směr dávat palcátem.

* * *

A když ses vrátil domů po divadle,
možná, žes do noci své okno otevřel.

Nebe se jiskřilo jak pole démantová
a slyšels továrny,
kde mír, mír z ocele se v živém ohni ková.

Ten zvuk jak vozy husitů
v té české noci hřměl.

Taková láska

Starý pán kupuje kytičku.
Dlouho a dlouho ji vybírá,
aby se kytička líbila
staříčké paní.

Dlouho a dlouho,
závěj let,
ctí se a znají se
nazpamět.

Když jeden v křesle zadřímá,
druhý též klímat začíná,
taková je to láska.

Starý pán, jestřábek šedivý,
poctivě kroužil a bojoval.
Mýlil se, mýlil, ale přece
nelétal příliš opodál.

Když letěl jestřáb, letěl s ním
přes širá pole
malý stín.

Co viděl jestřáb se své výše,
tím na zemi
stín prošel tiše.

Zkusili, zhlédli, procítili.
On shora, ona na zemi.

Vyvedli k slunci jestřábky,
tři odvážné a krásné syny.

Nevrátili se
z Osvětimi.

Vzduch je dnes ostrý.
Ale oni
cítí v něm pravdu synů kvést.
Jim oběma
vzduch v bouři voní.

Starý pán kupuje kytíčku.
Dlouho a dlouho ji vybírá,
aby se kytíčka líbila
stařence, sněžence.

Nevědomí

Pracují spolu,
hádají se spolu,
mají stejnou chuť,
mají stejný smích,
jenom o té lásce,
co je mezi nimi,
do dneška neví
ani jeden z nich.

Tak on ten cit,
co přetrvat má v čase,
nevzkvete nikdy
s prvním povzdechem.
On je tak tichý,
že až podobá se
čistému hříbku
v mlázi pod mechem.

Jen ať neruší ho,
kdo jde kolem mlázi.
A třeba o něm
tuze dobře ví.

Nerušte lásku,
která s jítrem vzchází.

Máme jí tolik,
tolik potřebí.

Nevěrný

Kde jsem já oči zapomněla,
co mne to uřklo na duši,
že jsem se já kdy k němu měla,
že mě směl sevřít v náručí!

Ted' z pampelišek trhám lístky:
Má mě rád, nemá, je mi blízký,
chce nebo nechce o mně slyšet...
A vlastně, škoda pampelišek.

Oči má šikmé, jako vlčí,
obočí jak to křovisko,
a zarytě a pustě mlčí,
až strach mu přijít nablízko.

Vyschlý jak šindel, pihovatý,
že se to zřídka potkává.
Snad,
kdyby se mi od ní vrátil,
zase by zkrásněl, ohava.

Láska pěknější

Kantáta

Milá:

„Vyšla hvězda jasná,
nad oblúčkem stojí,
a můj milý nedochází,
on sa bojí.

Šak aj dva kameně
v tej běhutej vodě,
dyž sa ony rády majú,
dondú k sobě.

Šak aj dva potoky
v tom velikém mořu,
dyž sa ony rády majú,
potěšit sa možú.

Ale dvě srdečka
hořko žalují si,
že sa nesmjá pírkem otřít
jak ti dva holúbci...

Nad oblúčkem stojí
moje hvězda bílá,
radš bych sa já tejto noci
zahubila.“

Milý:

„Moja malušenká,
jaký su zúfalý,

tajak by mi moje srdce
koně pošlapali.

Koně pošlapali
a vrany roznésly,
že galánek za galánků
ani ve dně nesmí.

Není tej rosenky,
co by mě zhojila,
a to všecko z tej příčiny,
že si moja milá.

Ti vaši nemajú
v těle krvi živej,
že oni mi zakázali —
víc k nám nechodívej.

Ta vaša maměnka
jehle v očích měli,
váš tatíček dobrotivý
ruku na mě zvédli.

Zvedajte, zvedajte,
jak vysoko chcete,
jak jste staří, jak jste múdří,
šťastní nebudete. —

Na co vám ta starosť,
vaša múdrost' celá,
dyž si na smrť ustýláte
jako do popela! —“

* * *

Klepna:

„Slyšte, lidé, slyšte,
co sa držet' nedá,
co sem uslyšela,
idúci z kostela,
nebohá!

Hore na kopečku
měli tam cérečku,
ružu malovanú,
a už ju nemajú,
preboha!“

Soused:

„Jak by jí nebylo,
pár dní uplynulo,
co šla za rosenky
naséci travěnky,
nebohá!

Nožky malušenké,
ty očenska pěkné,
a tej krásy na ní,
milého konání,
preboha! —

Ja, v tom si my nepomožem:
v hrobě jako za tím mořem,
v truhle jako za dveřima
všemu lidskému je zima.

Ale truhla nejsú dveře,
klepeš, nikdo neodevře,
neodevře, neodpoví
neščasnému holúbkovi.“

Klepna:

„Co to tu, súsede, melete,
nemá to hlavu a patu,
vy se mej šedině smějete,
z hříšnice děláte svatú.

Ona neumřela
do vrúcího pekla,
ona svým rodičom
za milým utekla,
za milým přespolním,
co na družstvu orá,
taková je to včil
Sodoma Gomora.“

Sbor:

„Tetka, tetka, jablúško kyselé,
co sa ušklíbáte
z noviny veselé.

Dyť aj dva kameně
v tej běhutej vodě,
dyž sa ony rády majú,
dondú k sobě.“

Soused:

„Aj ta bříza na kopečku v háju,
aj ona si hledá
na jaře šohajú.“

Sbor:

„Tetka, tetka, marné žalování,
ani jazyk, ani oheň
lásce nezabrání!“

* * *

Milý:

„Zohlédni sa, milá,
hvězda nade dvorem,
ona sa usmívá,
že sedíme spolem.“

Oba:

„Tož ať sa usmívá,
ať sa ona těší,
že nám posvicuje
na lásku pěknější!“

Písně

Už nepřilétnou na zlých koních
z Prešpurka páni huláni,
kde dívky dosud šátky perou
a Dunaj zticha uhání,

už v jeho vírech neuhyne
dcerečka daná Turkovi,
a Janíčka už nespoutají
pro zrádnou milou
v okovy,

vyhořel mlýn, kde na zemana
čekala mlýnská sekyra,
už není krčmy s šenkéřkou,
pro kterou hájník umírá,

už nenamíchá Julienka
bratrovi černou hadí krev,
už chlapci kupce nezlapají
a nezvěšejí na větev,

kde je ta bříza, kterou st'ali,
dvanáctý chlapec, který zbyl?
Do země babu zahrabali,
a roste na ní černobýl.

Když hory strmí mrzutě,
to staříci jdou na kutě

a pomlouvají s pece,
že už dnes nezná nikdo snad
tak žít a pít a tancovat,

za žebro s háku
v smrti otáčet se
a ještě zpívat,
bože můj!

Zná nebo nezná —
písně žijí dál.
A dál se zpívají,
kdo uši má, ať slyší,
co Jánošík tu k horám zavolal,
volá se zas,
a s notou ještě vyšší,

co Jánošík tu kdysi tancoval,
tancují chlapi
z továren a dolů,
a cimbál vyzvání
až na Královu hořku,
kde v jasné šavli,
vřáté do topolu,
veselé slunko
do všech stran se blýská!

A je to slunko
Jánošíkovo.
A v nás je jeho jiskra.

Josef Kainar

Český sen

Edice Čeští básníci 20. století
Ilustrace na obálce z Pixabay.com
Redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 1. 4. 2020

ISBN 978-80-274-0626-5 (epub)
ISBN 978-80-274-0627-2 (pdf)
ISBN 978-80-274-0628-9 (prc)